

In memoriam Ed de Vogel, een van de oprichters van de WTKG, 13 december 1942 – 28 juli 2021

Maarten van den Bosch¹

De kennismaking met Eduard Ferdinand (Ed, Eddy) de Vogel was eind 1959 op een excursie van de Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie (NJN). Hij was lid van de afdeling Vlaardingen, ik van een Haagse afdeling, er werden regelmatig gecombineerde excursies georganiseerd. Binnen de kortste tijd kwamen we ook buiten de NJN om bij elkaar op bezoek om onze collecties te bekijken en te discussiëren over van alles en nog wat dat met natuur te maken had. Ed zat nog op de middelbare school, dat verliep wat sputterig, maar uiteindelijk had hij op zijn eind-examen een 9 voor biologie en voldoende voor de andere vakken. Hij kon zijn school afmaken vóór de militaire dienst, waarvoor uitstel was gegeven. Na zijn dienstplicht ging hij biologie studeren in Leiden.

Het geologiegroepje van de NJN in Den Haag, het HGK (Haags Geologie Kader) was door mij met ondersteuning van een oudere NJNer van het Strandkader, Karel de Jong, eind 1959 van de grond getild. Zomer 1960 was het eerste 'werkkamp' van dit groepje in de omgeving van Winterswijk, waaraan ook NJN'ers uit de omgeving van Rotterdam deelnamen. Ed was er natuurlijk ook bij (foto 1), maar ook anderen, zoals Rob Hamstra. Ieder jaar in juli/augustus werd door het HGK een kamp bij Winterswijk georganiseerd en Ed was er alle jaren bij. Er zijn helaas niet veel foto's uit die tijd. Een enkeling had een fototoestel met zwart-wit film, de afdrukken werden meestal later onder de deelnemers verdeeld, daarom is niet bekend wie de foto's gemaakt heeft.

Inmiddels werd duidelijk dat het HGK met het toenmalige ledenbestand niet binnen de NJN kon doorgaan. De NJN kende een leeftijdsgrens tot 23 jaar en de organisatiestructuur van de NJN paste niet goed meer bij het geologiegroepje. Na veel discussie werd in het vierde werk-

kamp van het HGK, waarvan Arie Janssen in 1962 ook lid was geworden, besloten een nieuwe vereniging op te richten, zonder leeftijdsgrens. Zo ontstond op 29 juli 1963 de Werkgroep voor Tertiaire en Kwartaire Geologie. De door Ed, Maarten, Arie en enkele anderen ondertekende

1. Ed in de Mioceen-ontsluiting bij Dingden in Duitsland. HGK-werkkamp juli 1960.
2. Uitspoelen van miocene schelpen 6 meter onder de bodem van kleigroeve F.O.W. in Holterhoek. Links Maarten, rechts Ed, augustus 1964.
3. Opgraving bij boerderij Ticheloven te Eibergen, geheel handmatig door WTKG-leden. Ed rechtop in het midden, augustus 1965.
4. Ed (links) bij een boring niet ver van de grensovergang Holterhoek (Eibergen). WTKG-werkkamp juli 1965.
5. Ed bezig met een puls boring in Mioceen op het erf van boerderij Stemerding in Brinkheurne bij Winterswijk, februari 1966. Foto Arie Janssen.

‘proclamatie’ waarin de oprichting werd bekend gemaakt, werd in het kamp op een boom gespijkerd.

We kwamen veel in Dingden in Duitsland, waar schelprijke miocene klei was ontsloten, evenals bij boerderij Stemerding in Brinkheurne bij Winterswijk. In de groeve van steenfabriek F.O.W. in Holterhoek bij Eibergen was ook Mioceen ontsloten, waarin slechts spaarzaam schelpen werden gezien. Met Ed heb ik tijdens het WTKG-kamp van 1964 in de bodem van die groeve een handboring gemaakt en tot onze verbazing zat er op zes meter onder de bodem van de groeve een zandlaag met veel schelpen. Die wer-

den met behulp van een waterpomp naar boven gespoeld (foto 2). Dit was de eerste keer dat, weliswaar op primitieve wijze, een volledig profiel van het Midden Mioceen werd gezien. De fauna was ook anders dan in Stemerding en Dingden, het boeide Ed buitengewoon.

Ook buiten de vereniging om trokken wij naar Winterswijk. Ed had een zware scooter (geen Vespa), met de handboor er aan vast gebonden en ik achterop trokken wij met 120 kilometer per uur zonder helm over de A12 naar Winterswijk. Overnachten deden we op de hooizolder van boerderij Stemerding, zo ging dat toen.

Er was behoefte om voor de tweede keer een opgraving te doen op de locatie Ticheloven ten oosten van Eibergen. Om op kosten te besparen werd dit in het WTKG-kamp van 1965 geheel handmatig gedaan (foto 3). De schelprijke laag aan de basis van het Mioceen op 3 meter diepte werd uitvoerig verzameld en is op dit moment, meer dan 55 jaar later, nog steeds een punt van discussie.

Inmiddels was Ed biologie gaan studeren aan de Universiteit van Leiden. De miocene schelpen bleven boeien en voor een scriptie werden met en voor Ed diverse boringen gemaakt (foto 4 en 5) in de Achterhoek voor onderzoek aan de miocene fauna's waaraan hij werkte in het Rijksmuseum van Geologie en Mineralogie te Leiden. Arie maakte hem wegwijs in de determinaties, ik discussieerde veel met hem over de mogelijke stratigrafische opbouw van het schelprijke Midden Mioceen. Ed zocht alle monsters uit en maakte hiervan een statistisch overzicht. Het eindresultaat werd in de Mededelingen van de WTKG in 1970 en 1971 gepubliceerd. De publicatie is tot op heden het enige overzicht van de veranderende molluskenfauna's in het Oost Nederlandse Midden Mioceen, sinds 1975 Afzetting van Aalten genoemd.

Voor zijn afstudeerproject - hij was inmiddels werkzaam bij het Rijksherbarium Leiden - werd hij vanaf begin jaren 1970 uitgezonden naar Indonesië, voor een onderzoek aan kiemplantjes, zaailingen, van bomen in het tropisch regenwoud. Dat duurde jaren en in 1979 promoveerde hij in Leiden op dit onderwerp waarvan tot dan toe nauwelijks iets bekend was. Terwijl iedereen er van overtuigd was dat hij cum laude zou promoveren, gebeurde dit tot ieders verbazing niet, hoewel hij zijn proefschrift briljant verdedigde. Na zijn promotie werd hij wederom door het Rijksherbarium aan het werk gezet in het tropisch regenwoud in Azië, ditmaal om orchideeën te verzamelen, te beschrijven en te publiceren voor de Flora Malesiana. Hierin heeft hij zich ontwikkeld tot een botanicus van wereldklasse, maar eigenlijk had hij door willen gaan met de miocene schelpen. In totaal heeft hij, verdeeld over diverse expedities, als een 19e eeuwse ontdekkingsreiziger 15 jaar in Azië gewerkt, waarvan jaren in het tropisch regenwoud van Indonesië en Papoea Nieuw Guinea. Vooral in dit laatste gebied raakte hij bijzonder geïnteresseerd en heeft hij veel kunnen doen voor de kennis en het behoud

6. Ed zeef een groot monster met veel miocene schelpen uit boring Groenlo, juli 2020 (uit filmpje Marjan van den Bosch).
 7. De grote boorstelling (uit filmpje Marjan van den Bosch).
 8. Ed in januari 2020, (foto Marjan van den Bosch).

van het gebied en ontstonden er uitvoerige persoonlijke contacten, ‘als een tweede familie’, omschreef hij dat. Op internet is een prachtige website te vinden met alle orchideeën uit dit gebied.

Toch bleven de miocene schelpen uit de Achterhoek door zijn hoofd spoken. Toen de aandacht voor Azië wat minder werd, mede door conflicten over onder meer het collectiebeheer van ‘zijn’ orchideeën en hij zich door alle veranderingen en regels zich niet langer welkom voelde bij Naturalis waar hij na zijn pensionering gastmedewerker was (deze cultuurkloof en de uitkomst daarvan heeft hem buitengewoon gekwetst!) en rond Winterswijk de mogelijkheid ontstond met een moderne boorstelling met grote diameter een mioceen profiel per halve meter grootschalig te bemonsteren, was hij er gelijk bij. Dat was in de zomer van 2020 - op Marjans filmpje van juli dat jaar staat Ed in onze tuin nog een groot monster uit te zeven uit de boring bij Groenlo (foto 6). Hij vond het op zich al een geweldige ervaring om op zo’n grote boorstelling (foto 7) in de ploeg mee te kunnen werken en op deze wijze een compleet profiel te verzamelen, wetenschappelijk was het ook een buitenkans. Al jaren was er discussie tussen ons over de Laag van Miste. Er klopte iets niet, de fosforieten die in Miste zo’n 2,5 meter boven de basis *in situ* aanwezig zijn, werden in Ticheloven verspoeld aan de basis teruggevonden. Er was altijd van uitgegaan dat de veranderingen in de fauna gedurende het Mioceen samenvielen met het toenemen van de zeediepte. Het bleek gecompliceerder te zijn en dat kon nu bewezen worden. Hoe dit werkelijk in elkaar zat heeft hij nog te horen gekregen, maar het bewerken van de fauna’s heeft hij niet meer kunnen doen, een zeer agressieve niet behandelbare vorm van kanker heeft hem ingehaald. Hij overleed op 28 juli jongstleden. Marjan en ik hebben een dierbare vriend verloren (foto 8), we wisten 62 jaar lang alles van elkaar.

Zijn werk aan de boringen in de Achterhoek zal door Frank Wesselingh worden afgemaakt.

Hier genoemde literatuur

De Vogel, E.F., 1970. A Study of marine Miocene faunas in the “Achterhoek” (Netherlands, Province of Gelderland) Part. 1. – Mededelingen van de Werkgroep voor Tertiaire en Kwartaire Geologie 7 (2): 53-78.

De Vogel, E.F., 1970. A Study of marine Miocene faunas in the “Achterhoek” (Netherlands, Province of Gelderland) Part. 2. – Mededelingen van de Werkgroep voor Tertiaire en Kwartaire Geologie 7 (4): 106-127 + appendix pp. 1-26, February 1971.

De Vogel, E.F., 1979. Seedlings of dicotyledons: structure, development, types. PUDOC Wageningen. Proefschrift Leiden.

<http://www.orchidsnewguinea.com>

¹Maarten van den Bosch: bo50700@concepts.nl
 Met dank aan Gerard van der Velde.